

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Славия Бърлиева (Кирило-Методиевски научен център при БАН, изготвено въз основа на заповед въз основа на Заповед на директора на Института за изследване на изкуствата – БАН № 42-РД от 26 януари 2024 г. и решение на НЖ на заседание, проведено на 1 февруари 2024 г. за дисертационния труд на **Калина Николаева Томова** – редовна докторантка към сектор „Музика“ на ИИИЗК-БАН, предложен за придобиване на ОНС доктор, по научна специалност „Музикознание и музикално изкуство“, професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство, на тема: „АНГЛИЙСКИЯТ *CAROL* В КОНТЕКСТА НА ПОЛИФОНИЧНИЯ ПЕВЧЕСКИ РЕПЕРТОАР ОТ XV ВЕК: ЖАНРОВИ ОСОБЕНОСТИ, ТЕХНИКИ, ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ“, научен ръководител: доц. д-р **Явор Генов**.

Познавам колегата Калина Томова като неин консултант по въпросите на латинската палеография, с които тя се беше сблъскала при разработване темата на дисертацията си и от работата ѝ по разчитане на латинските музикални ръкописи, обект на нейното изследване. Лаская се от мисълта, че тя научи от мен някои основни похвати при разчитането на късносредновековното латинско писмо, но трябва да призная, че аз самата се облагодетелствах от общите ни занимания с неизвестни ми до този момент подробности за музикалната графия от епохата на западноевропейското Средновековие и Ренесанс. За мен е особено удовлетворение да видя завършен този дисертационен труд, който надхвърля често самоналожените в българската хуманитаристика „националноцентрични“ задачи и приносно изследва актуална музиколожка проблематика с европейско значение, въвеждайки я в българската музикална култура.

Трудът е развит в увод, три глави и заключение в общо 214 стр., придружени от 198 стр. транскрипции на английски керъли, които илюстрират изложението. Веднага прави впечатление доброто хронологическо ограничаване на материала и фокусирането на разработката само върху XV столетие и принадлежащите му 120 творби, които оформят хомогенен по отношение на музикалния си изказ корпус. Именно въз основа на този корпус авторката изгражда своето задълбочено разглеждане на жанровите особености, композиционните техники и нотационните проблеми на керълите, както и взаимодействията между жанра и другата вокална музика от епохата. Така тя представя репертоара в неговата цялост в проучване, каквото досега не е реализирано в научната

литература върху керълите. Трите глави на дисертационния труд се съсредоточават върху трите му основни цели:

Първата глава разглежда керъла на фона на западноевропейската полифонична музика от XV в. и на останалите вокални жанрове, битували в Англия по това време. Достатъчно подробно, но без преекспониране са представени основните трудове върху темата, върху които трябва да стъпи всяко изследване върху английския керъл. Компетентно и според добрите археографски традиции са въведени и английските музикални източници, носители на запазените образци на керъл-репертоара от изследваната епоха: знаменития пергаментен свитък от Библиотеката Рен на колежа „Тринити“ в Кеймбридж, съдържащ 13 керъла – един от изключително редките примери на свитък с музика, достигнали до нас; ръкописната книга с керъли от архива на Селдън в Бодлеанската библиотека в Оксфорд; двата ръкописа на Британската библиотека – MS 3307 от колекцията на Егертън, както и хоровата книга на Джоузеф Ритсън Add. MS 5665 – най-обемния компендиум керъли от епохата. Към тези основни източници докторантката е привлякла и множество други ръкописни източници. Удивителна е вещината, с която тя борави с тези изключително трудни за разчитане ръкописи, впечатляващата ѝ компетентност по отношение на музикалната палеография и отличната ѝ ориентация в текстовете – не само средноанглийски, но и латински, и отчасти макаронически. Без колебание бих казала, че българската музикология разполага вече с водещ специалист по западноевропейска музикална палеография.

Калина Томова проследява присъствието на керъла през превратното петнадесето столетие и влиянието му върху музикалния изказ на Острова от това време. Тя доказва централната позиция, заемана от него сред вокалните жанрове в Англия и го определя като „въплъщение на всички особености на английската полифонична практика, които я отличават от тази на континента през XV в.“ (с. 31) и едновременно с това като „основна движеща сила зад композиторския тласък, който музиката на острова дава на континенталните музиканти“ (с. 38). Авторката представя убедителна систематизация на контекста на изпълнение на керълите, показваща позицията им като междинно звено между високото и ниското в литературата и музиката, между сакралното и светското, между книжовното и устното. Тя очертава жанра като уникално явление в западноевропейската вокална музика, подготвяйки изложението на **втора глава, посветена на нотацията в керъл репертоара и проблемите на нейното разчитане.** Дисертантката излага основните принципи и правила на мензуралната нотация,

запознавайки ни с теоретичен проблем, сравнително далеч от изследователската парадигма на българската музикология. Компетентното изложение и подходящите примери, които са приложени, не оставят съмнение, че Калина Томова е овладяла мензуралната нотация чрез продължителна, упорита и задълбочена работа с първоизточниците и чрез собственоръчно създаване на транскрипции (доказателство за това е и впечатляващото приложение от нови транскрипции на английски керъли от XV в. към дисертацията). Тя създава приносно комплексно изследване на основни нотационни проблеми на репертоара, с който се занимава и то за първи път в музикологичната литература. Откритите от нея данни за връзката между употребата на нотационните точки и синкопирания ритъм поставят в нова перспектива някои постулати, установени преди десетилетия по отношение на основните нотационни особености на материала, предмет на дисертацията. Заключениета си по този въпрос дисертантката е представила на авторитетна международна конференция в Льовен/Брюксел, а текстът е приет за печат в Бреполс, едно от най-труднодостъпните издателства за публикации по история на изкуствата и културата.

Третата глава осветлява композиционните особености на английския керъл от XV в. По отношение на мелодиката като основна причина за изразителността на мелодичните линии в песните се посочва баланса между употребата на постъпенно движение и присъствието на големи скокове, а примери за различни мелодически движения са представени с подробни коментари и описания. Относно ритъма в песните като композиционен похват се очертава разпространеността на синкопирания ритъм и наличието на метрически „ирегулярности“. Подробно е засегната контрапунктичната фактура в керълите, като тук е включена употребата като композиционен похват и на техниките за импровизирано пеене фабърдън и фобурдон. В тази си роля те са показани чрез примери, досега убягнали от вниманието на останалите изследователи.

Не по-малко приносна част от дисертационния труд са представените в приложение нови транскрипции на целия репертоар от английски керъли от XV век. Те се базират на внимателен прочит на музикалнотеоретичните източници от епохата, като в резултат са въведени нови тълкувания на някои от песните, коренно различни от официалното издание на репертоара. Безспорно необходим е и изготвеният списък на използваните източници, но за да се спазят изискванията на палеографско описание и идентификация, би било добре в него да се посочат и колекциите, към които принадлежат ръкописите, а не само идентификаторите в The Digital Image Archive of Medieval Music.

Добавянето на един индекс-речник на основни понятия ще улесни използването на съчинението. Искам да подчертая, че авторката се е справила успешно с трудната задача да въвежда на български език термини и понятия, които досега не са използвани в нашата научна литература. В този аспект би било полезно там, където се цитират имена само на кирилица, да се изписва и оригиналната им форма.

Като цяло трябва да се подчертае, че трудът на Калина Томова е **приносно изследване в областта на ранната западноевропейска вокална музика** (приносите са ясно и коректно отразени в автореферата на дисертацията), създадено на основата на непосредствена работа с първоизточниците и на отлично познаване на предходните изследвания по въпроса. Дисертантката и нейният научен ръководител са избрали за разработване актуална тематика, радваща се на възобновен интерес през последните десетилетия, когато са осъществени интересни и приносни изследвания. Без съмнение, това, което обсъждаме, ще бъде едно от тях. За съжаление някои от тези трудове на млади учени са останали непубликувани, което, имайки предвид отличната публикационна политика на ИИИЗк., се надявам да не се случи с обсъжданото изследване. То е отлично структурирано, ясно и четивно написано и ще предложи на българската публика важни феномени на музикалната култура от западноевропейското Средновековие и Ренесанс. С него Калина Томова става част от музиколожката школа на ИИИЗк., основана от проф. Елена Тончева и обединяваща най-авторитетните изследователи на старинна музика в България.

Качествата на дисертационния труд „АНГЛИЙСКИЯТ *CAROL* В КОНТЕКСТА НА ПОЛИФОНИЧНИЯ ПЕВЧЕСКИ РЕПЕРТОАР ОТ XV ВЕК: ЖАНРОВИ ОСОБЕНОСТИ, ТЕХНИКИ, ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ“ представят Калина Николаева Томова като вече изграден изследовател с оригинален подход към изследваната проблематика, аналитични умения и несъмнена способност за самостоятелни проучвания. Нейният труд напълно покрива изискванията на чл. 6, ал. 3. от ЗРАСБ.

Гореизложеното ми дава основание убедено да гласувам на Калина Николаева Томова да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

София, 19 април 2024 г.

Проф. д-р Славия Бърлиева